

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

הצעה לקוד אתי לגבי מופעים תקשורתיים של עבירות תקיפה מינית

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר, ראש פרויקט רפורמות במדיה, המכון הישראלי לדמוקרטיה

עו"ד לילית קליין, היועצת המשפטית, איגוד ארגוני הסיוע לנפגעי תקיפה מינית

מרץ 2014

1. הגדרות

- **"תקיפה מינית"**: השימוש במונח תקיפה מינית משמש לתיאור כל פעולה או אמירה שהקשרה מיני והיא נעשית ללא הסכמה חופשית של שני הצדדים. המדובר במונח לא משפטי כולל לכל עבירות המין.
- **"עבירות מין"**: עבירות לפי חוק העונשין, התשל"ז-1977: לפי סעיף 192, בסימן ט' לפרק ח'; לפי סעיפים 345, 346, 347, 347א, 348, 349 ו-351, בסימן ה' לפרק י'; לפי סעיף 368ג, בסימן ו' לפרק י'; לפי סעיפים 374א, 375א, 376ב, ו-377א, בסימן ז' לפרק י'; לפי סעיף 428, בסימן ו' לפרק י"א עבירות לפי החוק למניעת הטרדה מינית, התשמ"ח-1998, הכוללות אונס, מעשה סדום, ניסיון אונס, בעילה אסורה בהסכמה, גילוי עריות, מעשה מגונה והטרדה מינית.
- **"נפגע/ת עבירת מין"**: מי שנפגע במישרין מעבירת מין, או שהגיש תלונה במשטרה על עבירת מין.
- **"מופע תקשורתי"**: תוכן בשפה העברית או הערבית המופיע בשידורי רדיו וטלוויזיה הניתנים לציבור, בעיתון מודפס או באתר חדשות מקוון המיועד בעיקר לתושבי מדינת ישראל.

2. כללי

- א. עבירות מין הפכו למכת מדינה ולתופעה נפוצה. פגיעה ואלימות מינית מופיעות, מסוקרות ומוצגות בתקשורת כתמונת מראה למתרחש בעולם המציאות. מטרת קוד זה היא ליצור תנאי מסגרת לשיח מקצועי על תופעת האלימות המינית, זאת לאור ההכרה בכך שעבירות המין הינן עבירות ייחודיות הדורשות היכרות מיוחדת עם עולם התוכן המקצועי-טיפולי של הפגיעה ומאפייניה המיוחדים.
- ב. מטרת קוד אתי זה היא ליצור כללי הצגה של עבירות מין בתקשורת. הצגת תכנים מכל סוג באמצעי התקשורת היא חלק ממימוש הזכות לחופש ביטוי ולקיומו של שיח ציבורי עשיר ומגוון. זכות זו צריכה להיות מאוזנת עם החובה להגן על טובת נפגעי עבירות מין, ובכלל זה על זכויות ואינטרסים שלהם כנפגעי עבירות שהשפעתן ארוכת טווח על הנפגעים, ובהתחשב בגילם, בגרותם

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

- ומידת התפתחותם הפיזית והרגשית, ומתוך הבנה שמופעי אלימות מינית עשויים לגרום לשחזור הטראומה אצל נפגעים ולתחושת אבדן שליטה מחודשת על חייהם.
- ג. בנוסף, צריכה הזכות לחופש ביטוי להיות מאוזנת עם אינטרסים חברתיים רחבים של מאבק בתופעת האלימות המינית והבנה שייצוגים תקשורתיים של עבירות מין עשויים לעודד את המשך התקיימותה. למופעים תקשורתיים של פגיעה מינית יש השפעה על תפיסות חברתיות הנוגעות למהותם של פגיעה מינית ושל אונס ולהבניה חברתית של המושגים "נפגעים" ו"פוגעים".
- ד. מסמך זה מנוסח בלשון כללית ומעין משפטית והוא מתייחס לכל המופעים התקשורתיים של אלימות מינית – במגוון סוגות ובמגוון אמצעי תקשורת. על מנת לאפשר להטמיע את העקרונות הכלולים בו בצורה בהירה ביחס לסיקור עיתונאי; תוכניות ריאליטי ודרמה; ופרסומות – שלכל אחד מהם מאפיינים שונים וייחודיים, וכן על מנת לאפשר להטמיע קודים ייחודיים המתאימים לאופי של כלי תקשורת מסוים, מצורפים אל המסמך נספחים בנושאים אלה, ובראשם הקוד בנוגע לסיקור עיתונאי של אלימות מינית שנכתב על ידי איגוד מרכזי הסיוע ותא העיתונאיות.
- ה. מסמך עקרונות זה בא להוסיף על כל האמור בדברי החקיקה השונים העוסקים בהגנה על נפגעי אלימות מינית ועל קטינים.

3. סיקור תקשורתי-עיתונאי, חדשות, תחקירים ותעודה

3.1 הגנה על פרטיות נפגעי עבירות מין:

יש להקפיד הקפדה יתרה על זכותם של נפגעי עבירות מין לפרטיות ולכבוד, ולשקול כל העת זכויות אלה אל מול זכות הציבור לדעת. במקרים גבוליים יש לבצע שקילה זו בסיוע איש מקצוע מתחום הטיפול העוסק בפגיעה מינית (להלן – "איש מקצוע"). בכל מקרה יש להביא את הדברים מראש לידיעת הנפגעים ולאפשר פרסום הוגן של תגובתם, וכן לפרסם את הדברים באופן, במידה וברגישות הראויים.

יש להקפיד שלא לפרסם כל פרט אשר יש בו כדי להביא לזיהויו של נפגע כמי שנפגע בעבירה או כמי שהתלונן כי הוא נפגע בעבירה, בין במישרין או בעקיפין, בין על ידי כלל הציבור ובין על ידי סביבתו הקרובה או לרמוז על זיהויו לרבות בדרך של הצגת קול, תמונה, או דמויות הקרובות לו. יש לנקוט משנה זהירות בשימוש בפרוטוקולים מתוך חקירות ובחומרים רגישים, אשר יש בהם כדי להביא לפגיעה בכבוד הנפגעים או לחשוף פרטים פוגעניים אודותיהם (כגון צילום תכתובות של הנפגע וכולל פוסטים במדיה חברתית וכו').

אין להטריד נפגעים או סביבתם, אין לפנות למכרים ובני משפחה של נפגעים ללא ידיעת הנפגע ואין לארוב לנפגעים סמוך לביתם, לבית הספר או למקום העבודה שלהם.

אין לצלם נפגעים ללא הסכמתם המפורשת.

יש להימנע מכל עידוד או הפעלת לחץ על נפגעים לצורך חשיפת עבירת מין. לעניין זה אין לשדל נפגע עבירה להתראיין. כן יש להימנע מכל עידוד לפנות או שלא לפנות למשטרה או לגורם מוסמך מקצועי אחר.

יש לנקוט זהירות מוגברת במיוחד בקיום ראיונות עם נפגעי עבירות מין שהם קטינים. בכל מקרה אין לפנות לנפגע עבירה שהוא קטין, או לבן משפחתו, בהצעה להתראיין.

* איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל (ע"ר) * בית העמותות – סעדיה גאון 26, תל אביב *

טלפון: 073-7013-215 * דוא"ל: office@igud1202.org.il * אתר אינטרנט: www.1202.org *

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

3.2 תיאורים וסיקור של אלימות מינית:

- א. יש להימנע, ככל הניתן, מדיווח מדוקדק על פרטי פגיעה ואלימות מינית. כן יש להימנע, ככל הניתן, משימוש בתיאורים פורנוגרפיים של הפגיעה, ולהקפיד להציג את הטראומה הנלווית לפגיעה ותוך התייחסות לאלימות המינית בהקשרה החברתי, לרבות בדרך של הצגת נתונים ומידע הנוגע לתופעה.
- ב. יש להימנע מהתייחסות לעבר מיני של נפגעי עבירות מין, למעט מידע על קשר אישי קודם עם התוקפים, וכאשר יש בכך אינטרס ציבורי מיוחד.
- ג. יש להימנע מהנצחת סטריאוטיפים הנוגעים למוצאם של תוקפים או לחייהם או לעיסוקם של נפגעים.
- ד. יש להימנע משימוש במושגים המצדיקים אלימות כלפי נשים או מהאשמה עקיפה של נפגעי עבירות מין בתקיפה שעברו.
- ה. יש לעשות שימוש מדויק במושגים משפטיים ופסיכולוגיים. מוצע להיעזר במילון המונחים הבסיסי המצורף כנספח לתקנון זה.
- ו. אם מתעורר חשש כי סיקור תכני אלימות מינית אינו נשלט מראש על ידי גוף משדר או משודר בשידור ישיר, יש להבטיח מראש תנאים מיטביים ועריכה על מנת לצמצם את הפגיעה בנפגעים ישירים, בנפגעים עקיפים ובקהל הצופים.

3.3 צילומים וצילומי אילוסטרציה

- א. יש להימנע מצירוף תמונות אילוסטרציה בהן מופיעים דימויי נשים כקורבנות.
- ב. יש להימנע משימוש בתמונות אילוסטרציה שיש בהן כדי להעביר מסר של אשמה כליווי לסיקור של אלימות מינית.
- ג. יש להימנע משימוש בתמונות מחפירות או בעלות אופי פורנוגרפי.
- ד. יש להימנע מהצגת תצלומים או תמונות אשר יש בהם כדי לפגוע בפרטיות או בכבוד המצולמים.
- ה. יש להימנע מהצגת תצלומים או תמונות שיש בהם כדי להנציח סטריאוטיפים על נפגעי אלימות מינית או מבצעי עבירה.
- ו. יש לוודא שכל הכתבים, המפיקים, הצלמים והעורכים מודעים למגבלות הצילום של נפגעי תקיפה מינית כפי שמחייב סעיף 215 לחוק העונשין.

3.4 תחקירים

- א. בתוכניות תחקירים יש להימנע מהצגה של סצנות אלימות או הטרדה מינית מבלי לקבוע סיווג המגביל את הצפייה.
- ב. יש להימנע מהטלת משימת תחקיר העלולה לחשוף את התחקירן או עובד גוף התקשורת למציאות של הטרדה מינית ללא פיקוח והתערבות מבוקרת של אנשי מקצוע.

4. דרמה, זקו-דרמה ותוכן עלילתי אחר

4.1 כללי:

תכנים עלילתיים מסוגים שונים הם בעלי השפעה על תפיסות חברתיות ועל התנהגויות חברתיות. לפיכך יש לשאוף ככל הניתן כי יחסי מין בריאים המוצגים בתכנים תקשורתיים עלילתיים יהיו מבוססים על הסכמה חופשית, וככל שהם חורגים מכך, ובייחוד אם הם כוללים אלימות, יוצגו באופן שלילי. אין להעביר מסר שלפיו נפגע אלימות מינית אשם בפגיעה שנגרמה לו. יש להבהיר כי קיימות דרכי התמודדות עם פגיעות ככל שהן מתרחשות.

4.2 הכשרה לשחקנים ולגיבורי תקשורת:

יש לאפשר לשחקנים או למשתתפים בתכנים עלילתיים הכוללים מופעים של אלימות ופגיעה מינית הכשרה מתאימה, אשר מעבר לסיוע בלמידת עולם התוכן תתרום להתמודדות עם ראיונות ושאלות בנוגע לדמות שגילמו.

5 ריאליטי, שעשועונים ותוכניות בידור

5.1 זכויות משתתפי תוכניות מציאות ובידור:

- א. כללי: אורחים ומשתתפים בתוכניות מציאות ובידור עשויים להימצא במקום פגיע. הם אינם חלק מובנה מן המערכת התקשורתית, ולעיתים הם מוכנים לעמוד בדרישות בלתי סבירות על מנת לקנות מקום בתוך מופע תקשורתי. לכן ישנה חשיבות מיוחדת בהגנה עליהם מפני ניצול לרעה של כוח, במיוחד בהקשר המיני.
- ב. יש להימנע מהטלת כל משימה במסגרת של תוכנית בידור או מציאות אשר יש בה הטרדה מינית.
- ג. יש להימנע מכל הפעלה של עידוד או לחץ כלשהו במטרה להביא משתתפים בתוכניות בידור או מציאות לחשוף פגיעה על רקע מיני. יש להימנע בכל מחיר מהפעלת לחץ לפנות או לא לפנות למשטרה או לשתף גורם מוסמך ומקצועי אחר. במקרה של התלבטות בנוגע לחשיפת פגיעה או שידור המערב פגיעה יש להתייעץ עם אנשי מקצוע.
- ד. יש לקבוע מנגנון יידוע לגבי הזכויות השונות העומדות לרשות משתתפי התוכניות ולוודא שהוא נאכף. יש להגדיר כתובת מדויקת שאליה יוכלו משתתפים לפנות במקרה של חשד לפגיעה על רקע מיני, וליידע את המשתתפים ביחס לכך.

5.2 אלימות מינית בתוכניות מציאות:

א. בשל אופייה המורכב של סוגת תוכניות המציאות, ועל מנת למנוע הטרדות מיניות בקרב משתתפי תוכניות אלה, יש להחתיים כל משתתף בתוכניות מציאות על התחייבות להימנע מכל צעד אשר יש בו משום אלימות והטרדה מינית. התחייבות זו תצורף לחוזה הנחתם עם המשתתף על ידי הפקת התוכנית. יש לוודא כי כל משתתף מקבל הדרכה והסבר בנוגע לתכני האלימות המינית, טרם יוחתם על הסכם כאמור.

ב. יש להימנע מלאפשר לעברייני מין מורשעים להשתתף בתוכניות מציאות משום סוג. זאת, הן בשל הפגיעה העשויה להיגרם לנפגעים הישירים, והן בשל המסר הציבורי הבעייתי. יש לוודא את הנתונים לגבי עברו של המשתתף כחלק מתחקיר הרקע הנערך לפני השתתפות, ולנקוט באמצעים של עריכה מחודשת ויידוע של הנפגעים אם הסתבר בדיעבד כי מדובר במשתתף שהוא עבריין מורשע, וזאת ברוח חוק זכויות נפגעי עבירה.

5.3 תוכניות ריאליטי ובידור בשידור חי :

- א. ככל שהדבר אפשרי מוצע לקבוע מנגנון של שידור באיחור של כעשר דקות על מנת לאפשר שהות להסיר תכנים פוגעניים.
- ב. בתכני אלימות מינית אשר אינם נשלטים מראש על ידי הגוף המשדר, יש להבטיח מראש תנאים ועריכה שיאפשרו מניעת חשיפה של אלימות מינית למטרות בידור, ופגיעה בנפגעים ישירים ובקהל הצופים. במקרה בו מתרחש אירוע אשר יש בו תכנים כאמור יש להטמיע מנגנון של תגובה, הבהרה והתנצלות **מיידיות**.

5.4 הסדרת יחסי צוות ההפקה ומשתתפים בתוכניות בידור ומציאות:

- א. יש לחייב כל חבר בצוות הפקה של תוכנית בידור או מציאות לעמוד בסטנדרט הקבוע בקוד אתי זה, ולהימנע מכל גילוי של אלימות או הטרדה מינית כלפי משתתפים, כתנאי לעבודתו וכתנאי להתקשרות עם הפקת התוכנית.
- ב. קיום יחסים אינטימיים, לרבות יחסים בהסכמה, זמניים או נמשכים, בין משתתפים בתוכניות מציאות לבין אנשי הפקה או נושאי משרה בכל דרג בחברת ההפקה או בגוף המשדר, מהווה ניגוד עניינים שעלול להוביל לניצול יחסי מרות. לפיכך, על אנשי הפקה או נושאי משרה בחברת ההפקה להימנע מקיום יחסים אינטימיים עם משתתפים, וזאת מבלי לגרוע מהוראות החוק למניעת הטרדה מינית בהקשר זה. במידה ונוצרו יחסים אינטימיים כאמור, על איש הצוות המעורב לדווח לממונים עליו כדי לפעול לפירוק יחסי המרות ומבלי לפגוע במשתתף.

6 פרסומות:

גוף תקשורת לא יאפשר הצגה של פרסומות הכוללות מופעים של יחסי מין, רמיזות מיניות, הטרדה מינית, אדם כנפגע או כיוזם של אלימות מינית, אלא במקרה שקיים עניין ציבורי מובהק בכך, כגון בפרסומות למניעה מוקדמת של מחלות או להתמודדות עם תופעות חברתיות פסולות.

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

פב' 2014

מסמך עקרונות לסיקור מקרי תקיפה מינית / תא העתונאיות ואיגוד מרכזי הסיוע

מסמך זה נולד מתוך ההבנה שלסיקור החדשותי תפקיד חשוב בדרך שבה מעצב הקהל את עמדותיו וידיעותיו על מקרי תקיפה מינית בכלל ועל נפגעייהם/ן בפרט. העקרונות המופיעים בו אינם מהווים חלופה לחקיקה ולתקנות הקיימות ואינם מבקשים להגביל את חופש העתונות וחופש הביטוי. מטרתם לתת כלים שימושיים למסקרים/ות בעבודתם/ן, מתוך הבנה שעבירות מין דורשות רגישות עתונאית הנובעת מידע ומהבנת הסיטואציה המורכבת של נפגעי/ות עבירה.

אופן הסיקור

1. שימוש מדויק במושגים משפטיים ופסיכולוגיים:
 - יש לעשות אבחנה ברורה בין הטרדה מינית לבין תקיפה מינית: בעוד שהטרדה מינית מתייחסת להערות מילוליות בלבד, תקיפה מינית כוללת גם פגיעה בגוף (מעשה מגונה/ מעשה סדום/אונס).
 - יש להשתמש באופן מדויק במונח פדופיל – לא כל תוקף ילדים הוא בהכרח פדופיל. פדופיליה היא הפרעה פסיכיאטרית בעלת קריטריונים מובחנים.
 - יש להמנע מהגדרתה של תקיפה מינית במושגים המקנים לה דימוי של יחסים הרפתקניים או רומנטיקה חריגה, כגון: "קיים יחסי מין עם בת 14" או "רומן אסור עם קטינה". החוק מגדיר זאת כ"בעילה אסורה בהסכמה" ואם המותקף/ת מתחת לגיל ההסכמה מדובר באונס. במקרים אלו עדיף להצמד להגדרה כפי שקבע אותה החוק, לפחות בכותרת של הדברים.
 - לאחר הרשעה בתקיפה מינית יש להפסיק לכנות את הנפגע/ת "מתלונן/ת", משום שתלונתו/ה אינה עוד תלויה ועומדת. לאחר הרשעה מדובר ב"נפגע/ת" או "נאנס/ת" (בהתאם לסוג העבירה).
 - בראיונות עם בגירים/ות המעורבים/ות בעבירות מין: ראוי להיעזר עד כמה שניתן בגורם טיפולי, רצוי כזה הנמצא בקשר ישיר עם הקורבן/התוקף, לפני קיום הראיונות ולאחריהם ולהשמע להנחיותיו. גורם טיפולי לעניין זה אינו עו"ד, אלא פסיכולוג/ית, עו"ס או נציגת מרכז סיוע.
2. המנעות מתיאורים פורנוגרפיים
 - ריבוי תיאורים ציוריים ופרטניים של התקיפה המינית מוסיפים אלמנטים של גירוי לעבירה ומאלצים את הקורבן לעבור חזירה פולשנית נוספת. במקום לומר "נגע באיבר מינה, אח"כ בחזה ואח"כ ביצע בעצמו מעשים מגונים עד שבא על סיפוקו" אפשר לומר "נגע בגופה ללא הסכמתה בזמן שביצע מעשים מגונים".
3. המנעות מהנצחת סטריאוטיפים
 - הדגשת מוצא אתני או דתי של מבצע העבירה מעוררים את הרושם השגוי לפיו עבירות מין נפוצות יותר בקרב קבוצות אוכלוסיה מסויימות. לכן, כדאי להשתמש במאפיינים אלה רק כשהם הכרחיים.
 - אונס המבוצע בזונה הוא אונס לכל דבר. לא מדובר במקרה של "לקוח שלא שילם".
4. המנעות מרמיזה על אשמת הקורבן באונס
 - מחקרים רבים מצאו שאין בהתנהגות הקורבן עידוד למעשה אונס: לא בסוג הלבוש, לא בכמות האלכוהול בדמו/ה ולא במקום שבו הסתובב/ה או בשעות שבהן אירעה התקיפה. אכן, סיטואציות מסויימות מקלות על התוקף לנצל את מצבו של הקורבן, אולם ראוי להדגיש במקרה כזה את אחריות התוקף. כך, במקום לומר: "נאנסה לאחר ששתתה לשוכרה בבר" ניתן לומר: "ניצל את שכרותה כדי לאנס".
5. המנעות ממושגים המצדיקים אלימות כלפי נשים:
 - ביטויים כגון: "על רקע כבוד המשפחה" או "על רקע רומנטי" מהווים הצדקה תרבותית או רגשית לפגיעה אלימה. ניתן לומר: "פגע בה כי לטענתו פגעה בכבוד המשפחה" או "פגע בה מתוך קנאה".
6. הבהרה האם הפגיעה שכיחה או יחודית:

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

הגדרת "האנס מבין השיחים", כיום מסוקרות בעיקר הפגיעות העונות על עבירות אונס בהן אין יחסים מורכבים בין הנפגע לפוגע. עם זאת, רובן המכריע של עבירות המין מתרחשות בין מכרים, בתוך המשפחה או במסגרת של יחסי מרות, קרי: כשיש היכרות ואף מערכת יחסים לכאורה קרובה בין הקורבן לפוגע. יש להבהיר נתון זה בסיקור. כמו כן, ראוי להדגיש בסיקור גם את ההקשר הרחב שבו מתרחשות תקיפות מיניות וכן לתת לציבור מידע על האפשרויות השונות לפנות לסיוע, כגון פרסום מספרי טלפון של קווי חירום. כמו כן ראוי לספק מידע על האפשרות להתלונן גם מול גורמים מנהליים שהחוק מאפשר להם לטפל בבעיה (כגון ממונה על הטרדות מיניות במקום העבודה, יועצות בבתי ספר וכד') ולא רק מול המשטרה.

תמונות

- תמונות האילוסטרציה כיום מדגישות את הנפגעת בסיטואציה ולא את הפוגע. ראוי להשתמש גם באילוסטרציות הממחישות את מחיר הפגיעה עבור התוקף: אזיקים על ידיו של עבריין ולא רק נערה משובללת בפנינת חדר כשפניה מכסות את ידיה.
- המנעות משימוש בתמונות חצי פורנוגרפיות כתבה על נערות בזנות או על הפצת תמונות עירום בניגוד לחוק המלווה בתמונות של נערות במכנסונים קצרצרים או בתנוחות מפתות עלולה להעצים את הלגיטימיות של המעשה הלא חוקי באמצעות המחשתו שוב ושוב. במקום השימוש התכוף בהן, הביטוי הויזואלי לסיפור יכול במקרים אלו לכלול אילוסטרציות של מבצעי העבירה או דימויים אחרים הקשורים לעבירה.

פרטיות

- מעבר לאיסור חשיפת הזהות ככתוב בחוק, צילום סביבתו/ה הקרובה של הקורבן, כגון בית הספר או מקום העבודה, או מתן פרטים אחרים על סביבה זו מספקים פרטים המסייעים לגלות בקלות רבה יותר את זהותו/ה.
- מארב לנפגעת/ סמוך לביתו/ה, מקום לימודיו/ה או מקום עבודתו/ה גורמים לו/ה למצוקה גדולה, מגבילים את חופש התנועה של הקורבן ועלולים לחשוף את זהותו/ה בפני סביבה שאיננה יודעת זאת. כך גם מעשי סיקור דומים הנעשים לבני/ות משפחתו/ה.
- אין לצלם נפגעת/ ללא אישורה/ה המפורש שלא בסמיכות לביהמ"ש. במקרה של צילום, אם לא הוסכם אחרת, על הטשטוש להיות מקסימאלי ולטשטש גם את גופו/ה של הקורבן ולא רק את פניו/ה או חלק מפניו/ה.

עבירות מין בקרב קטינים/ות

- אין ליצור קשר או לראיין קטין/ה שביצעו או שהיו קורבן לעבירת מין ללא אישור הגורם המטפל ואין להסתפק רק באישור המשמורן. גורם טיפולי יכול להיות נציג/ה של מרכז סיוע, פסיכולוג/ית או עובד/ת סוציאלית שנמצא/ת בקשר שוטף עם הקורבן או העבריין. עו"ד המייצג/ת את הקורבן או הפוגע אינו/ה גורם טיפולי.

קידום סיקור

- לא ראוי להבליט ראיון בלעדי עם קורבן או תוקף באמצעות משפטים המעודדים את הציבור לעבור על החוק ולחשוף את זהות הקורבן או להפר את פרטיות הקורבן בדרך אחרת, כגון: "מי היא המפורסמת שנאנסה ע"י כך וכך?".

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

מסמך עקרונות לעיסוק בתכני אלימות מינית בתוכניות עלילה, דרמה ומציאות

1. תעשיית הבידור והשיח הטלוויזיוני כפרט, מזמנים, מראשית ימיהם, עיסוק בנושאים של מין, מיניות ואודות היחסים שבין המינים. מטבע הדברים, תחום זה מייצר לא פעם מתח בין אופיו ה'בריא' של תחום זה לבין תופעות שיש בהן מן הפסול.

2. למרבה הצער, סצינות של פגיעה ואלימות מינית הינן חלק מן התופעות הנראות כיום על המסך, כמו גם בחיים. מטרתו של קוד אתי זה היא ליצור תנאי מסגרת, שיש בהם כדי להבטיח את הצגתם של תכנים אלימים מבחינה מינית בטלוויזיה באופן מבוקר.

שילוב אקטיבי של מסרים כדי ליצור נורמות תרבותיות ראויות בתחום המין והמיניות

3. במישור העלילתי, מוצע בזאת לשלב בתכנים עלילתיים העוסקים באלימות מינית מסוגים שונים, מסרים שיש בהם כדי לסייע לנפגעים המצויים, למרבה הצער, בסיטואציות דומות במציאות, על מנת להתמודד עם מצבם. ברי גם, כי מן הרצוי הוא לשלב בתכניות אלה מסרים הנוגעים להתמודדותה של החברה הסובבת את הנפגע עם האירוע, על מנת ליצור נורמות תרבותיות ראויות יותר. מוצע לגבש 'סל מסרים' מוסכם, שיתחדש מעת לעת, ויהיה מושתת על ארבעת עקרונות היסוד הבאים:

- הסכמה חופשית – מן הראוי הוא כי יחסי מין 'בריאים' המוצגים בתכנים טלוויזיוניים יהיו מבוססים על רצון חופשי (ברוח ההגדרה החוקית, שלשונה 'הסכמה חופשית'), וכי המסר המועבר יהא של בירור אמיתי לרצון הפרטנר. ככל שיחסי המין המוצגים יחרגו ממסגרת זו, יש להציגה באופן שלילי מפורש.
- אי-אשמת הנפגע/ת – יש להבהיר במסרים המועברים כי נפגע אלימות מינית לעולם אינו אשם בפגיעה שנגרמה לו, וכי לא 'הביא זאת' על עצמו. יש להפריד בין שאלת האחריות לבין שאלת האשמה.
- אלימות מינית = אלימות – יש להבהיר במסרים המועברים כי אלימות מינית איננה צורה של מין כלל, אלא היא סוג נוסף של אלימות שהקשריה שליליים בלבד.
- הזכות לשתף במקרה של פגיעה – מוצע להעביר תכנים שיש בהם כדי לסייע בהתמודדות של נפגעים פוטנציאליים בסיטואציות דומות.

הכשרה של שחקנים ומשתתפים

4. עולם התוכן של פגיעה מינית הוא ייחודי ודורש היכרות עם המאפיינים הפסיכולוגיים של פגיעה ועם השלכותיה. לפיכך מוצע לאפשר לשחקנים או משתתפים בתוכניות המציגות פגיעה מינית הכשרה מתאימה אשר תסייע בידם מבחינה מקצועית, אם זה בהיכרות עם עולם התוכן של הדמות המוצגת ואם זה לצורך התמודדות נכונה עם ראיונות ושאלות שיעלו על הנושא בו מעורבת הדמות שגילמו.

סל כלים לתכניות מציאות ותכנים אחרים שאינם נשלטים מראש על ידי גוף משדר

5. אלימות מינית 'מציאותית' - בתוכניות 'ריאליטי' או משדרים אחרים המשודרים בזמן אמת, מעוררת, מטבע הדברים, את עיקר המתח הנוגע לפסלותן של תופעות אלימות מינית הנראות על המסך. בהקשר זה, ככל שתכני האלימות המינית אינם נשלטים מראש על ידי הגוף המשדר, אזי יש להבטיח מראש תנאים מיטביים שתכליתם לצמצם תופעות אלה, ואת הפגיעה מהן – הן לנפגעים הישירים, והן לקהל הצופים. עם זאת, חרף מאמצי המזעור, הרי שכלל שתופעות אלה יבואו בסופו של דבר לידי ביטוי על המסך, הרי שיש להבטיח כי השידור ילווה במעטפת עריכתית, שתציג מסרים ערכיים העולים מ'סל המסרים' שהוצג לעיל. מוצע לקבוע מנגנון של שידור באיחור של 10-15 דקות ככל שמדובר בשידור חי, זאת על מנת לאפשר שהות להסרת תכנים פוגעניים. עוד מוצע בהקשר הזה, לקבוע מנגנון של "החשכת מסך" במקרה בו מתרחש אירוע אשר יש בו משום מסר פוגעני. במקרה של התלבטות בנוגע לחשיפת פגיעה או שידור המערב פגיעה יש להתייעץ עם אנשי מקצוע טיפוליים.

בשל אופיו המיוחד והמורכב של ז'אנר תוכניות הריאליטי, ועל מנת למנוע מציאות של הטרדות מיניות בקרב משתתפי תוכניות ריאליטי מוצע להחתים כל משתתפת/ת בתוכניות ריאליטי על הסכם בו יתחייב/ת/תחייב להימנע מכל צעד אשר יש בו משום אלימות והטרדה מינית.

* איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל (ע"ר) * בית העמותות – סעדיה גאון 26, תל אביב *

טלפון: 073-7013-215 * דוא"ל: office@igud1202.org.il * אתר אינטרנט: www.1202.org *

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

מהמשתתפים יעבור הדרכה ו/או

לעניין זה חשוב כי כל אחד

הסבר בנוגע לתכני האלימות המינית, לרבות כל התנהגות המהווה הטרדה מינית על פי חוק, וזאת טרם יוחתם על הסכם כאמור.

עוד מוצע להימנע מהטלת כל משימה במסגרות של תוכניות ריאליטי אשר יש בה משום ביטוי פורנוגרפי. משימה מסוג זה עלולה ליצור לחץ אשר יש בו כלשעצמו כדי להוות הטרדה מינית אסורה. למשל: משימה של פיסול על חזה ערום של אישה או כל משימה הדורשת מגע מיני או מגע באיברים מוצנעים.

אורחים ומשתתפי התוכניות השונות הם ציבור "עובדים" הנמצא במקום מוחלש ופגיע במערך יחסי הכוחות. מדובר במי שאינם חלק מובנה מן המערכת ועל כן ישנה חשיבות מיוחדת בהגנה על ציבור זה מפני כל ניצול לרעה של כוח, ובמיוחד בהקשר המיני. בשל מעמדו הפגיע של המשתתף, המוכן לעתים לעמוד בדרישות לא סבירות על מנת לקנות לו מקום בתוכנית, ישנו חשש מוגבר לניצול לרעה הדורש אחריות מיוחדת מצד החברה.

לפיכך, מוצע לכלול מנגנון יידוע על הזכויות השונות של המשתתפים. כמו כן, מוצע להגדיר כתובת אחראית אליה יוכלו המשתתפים והאורחים לפנות במקרה ויתעורר חשד לפגיעה כלשהי על רק מיני, וכן ליידע את כל האורחים והמשתתפים על קיומה של דמות כזו.

יש להימנע מכל הפעלה של לחץ כלשהו משיקולי רייטינג ו/או שיקולים אחרים שנועדו לעודד משתתפת/ת לחשוף מקרה של פגיעה על רקע מיני. מדובר בסכנה אמיתית ובנזק בלתי הפיך שעלול להיגרם למתלוננת ואף לעורר פגיעה בקרב צופות וצופים רבים שעברו פגיעה בעצמם. אנו יודעות לומר היום כי אחת מכל שלוש נשים בישראל עוברת פגיעה מינית במהלך חייה. אחת מארבע נאנסת. אחת משש עוברת גילוי עריות ואחד מכל שישה גברים צפוי להיפגע מינית במהלך חייו. מדובר אם כן בציבור גדול של נפגעות ונפגעים אשר יש לכלול הגנה מיוחדת עליהם, הן כצופים והן כמשתתפי תוכניות טלוויזיה.

יש להדגיש כי עידוד או הפעלת לחץ כלשהו לחשיפה שאינה מעובדת כמו גם לפגיעה באינטרס כלשהו של המתלוננים - אם זה באמצעות 'עידוד' לא לפנות למשטרה או לשתף אודות הפגיעה גורם מוסמך אחר - עשויה להוות נזק ממשי ואשר יש להימנע ממנו בכל מחיר.

קיום יחסים אינטימיים, לרבות יחסים בהסכמה, בין זמניים ובין נמשכים, בין משתתפת/ת או אורח/ת לבין איש/אשת צוות או הפקה בכל דרג שהוא וכל נושא משרה בחברה, מהווה ניגוד עניינים אשר יש בהם כדי ליצור אווירה בלתי הולמת ועלולה להוביל לניצול יחסי מרות. לפיכך, על איש צוות (כהגדרתו הרחבה) להימנע מכל קיום יחסים אינטימיים של משתתפת/ת. במידה ונוצרו יחסים אינטימיים כאמור, על איש הצוות לדווח לממונה, כדי שזו תפעל לפירוק יחסי המרות ביניהם (אם בהעברה לצוות הפקה אחר/ לתפקיד שאינו כרוך ביחסי תלות ועוד), זאת מבלי לפגוע במלונן/נת.

"מחוץ למסך"

6. לא ניתן לנתק בין החובה ליצירת סביבת עבודה הולמת ונקייה מאלימות לבין התכנים המשודרים על המסך. לפיכך, ועל מנת להבטיח אווירה טלוויזיונית נקייה מאלימות שתושפת על סביבת עבודה בטוחה ומוגנת מוצע להחיל התייחסות לחובתה של החברה לפעול למניעת הטרדות מיניות הן בקרב ציבור העובדים הישיר של החברה, הן בתנאי ההתקשרות עם חברות הפקה חיצוניות והן ביחסי העבודה מול משתתפי ואורחי התוכניות הטלוויזיוניות השונות.

מוצע להחיל כללי אתיקה על עיתונאים וגורמי טלוויזיה והפקה. כן, מוצע להחיל בתעשיית הטלוויזיה קוד אתי הנוגע להטרדות מיניות במקום העבודה, המותאם באופן מיוחד למבנה הארגוני של התעשייה. מוצע להחיל במסגרתו של קוד אתי כאמור הוראה המחייבת את החברה, לקבוע באופן ברור תקנון למניעת הטרדה מינית המתאים למבנה הארגוני המיוחד של החברה ואשר יכלול התייחסות לגופים הארגוניים השונים הפועלים במסגרות מרחב העבודה במובנה הרחב. ויודגש, כי החובה למניעת הטרדה מינית והתנכלות על פי חוק חלה על כל נותני השירותים במסגרת הרחבה הנוגעת לסביבת העבודה. בתוך זה, כלולה גם ההתייחסות למניעת הטרדות מיניות המופנות כלפי חוץ (של עובדי החברה במובנה הרחב).

הטרדה מינית והגדרתה במובנה הרחב הינה כל התנהגות בעלת אופי מיני של אדם אחד שיש בה כדי לפגוע באדם אחר. על מנת לסבר את האוזן ניתן לציין כי פגיעה מינית אינה חייבת לנבוע מתוך מניע מיני דווקא, שכן הטרדה מינית עשויה להוות, לא פעם, "מכשיר" המשמש לפגיעה באחר, בשל מניע אחר, כגון יריבות במקום העבודה. עוד יודגש, כי הטרדה מינית יכולה להתבטא באופנים שונים: הבטחות על רקע מיני, נעיצת מבטים באיברי גוף אינטימיים, ניסיונות להשגת טובות הנאה מיניות באמצעות הבטחה לתמורה כלשהי, לחץ ואיומים על רקע מיני תוך ניסיונות להשגת טובות הנאה באמצעות איומים פיזיים או נפשיים.

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

יש לכלול התייחסות מפורשת לחובת מאליויות מינית ובטוחה. בנוסף, וברוח החוק למניעת הטרדה מינית המגדיר מעמד מיוחד לעבירת ההתנכלות, יש לקבוע הגדרות ברורות שיאסרו כל התנהגות שיש בה משום התנכלות שמקורה בפגיעה מינית או בתלונה על רקע של פגיעה מינית.

מוצע למנות בחברה שתי ממונות על הטרדות מיניות כאשר הממונה האחת תפעל כממונה לצורך קיום החוק למניעת הטרדה מינית ואשר תפקידה יהיה להמליץ בפני המעביד כיצד לפעול במקרה של תלונה, ואילו תפקידה של הממונה השנייה יהיה לתת סיוע רגשי, מבלי שתהיה לה המחויבות החוקית לפעול באופן אובייקטיבי בטיפול בתלונה. במובן זה הממונה הנוספת תוכל להוות גורם תומך גם בהיעדר החלטה כלשהי הנוגעת לאופי הטיפול בתלונה. מניסיונו, נראה כי יש צורך בהפרדה שכזאת שכן הכפילות שמתקיימת בתפקיד הממונה, מקשה על הטיפול ואינה מאפשרת מענה מספק. מוצע לחייב את כל צוות העובדים לעבור הכשרה בנוגע לנושא הטרדות המיניות, על הזכויות השונות בהקשר זה ועל מנגנון הטיפול במקרים של הטרדה.

לעניין ההתקשרות עם צוותי הפקה חיצוניים מוצע לכלול במסגרתו של קוד אתי כי התחייבות מצד כל בעל צוות הפקה לעמוד בסטנדרט הקבוע בקוד אתי זה תהווה תנאי להתקשרות שאין לפגוע בו. דרישה זו מאפשרת לחברה לנקוט באמצעים סבירים למניעת הטרדות מיניות בחברות בת, המספקות לה את תכני השידור מחד, ומאידך פוטרת אותה מהתחייבות ישירה לאחריות במקרה של הטרדות באותה החברה.

איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית
ולנפגעי תקיפה מינית בישראל